

تحلیل اهم اقدامات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار

مصطفی سمیعی نسب^۱

چکیده

بر اساس نتایج این مطالعه، مواردی مانند قوانین متعدد، دست‌وپاگیر و قدیمی، تعارض منافع و تلاش برای حفظ منافع ناشی از امضاها و طلائی، عدم اطلاع‌رسانی دقیق و کاهش سطح اعتماد عمومی مردم و... به‌عنوان مهم‌ترین چالش‌های اجرای طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار کشور شناخته شده‌اند. تضعیف اقتدار مسئولان و دولتمردان در اجرای این طرح با تشدید ناامیدی فعالان اقتصادی از رفع موانع تولید و بهبود محیط کسب و کار، احتمال بروز فساد و تداوم تخلف برخی از دستگاه‌ها در صدور مجوزهای کسب و کار، تضعیف چرخه تولید ملی و... تهدیدکننده امنیت ملی کشور است. امید می‌رود موضوعاتی مانند رصد و ارزیابی عملکرد سالانه و میزان پیشرفت واقعی طرح تسهیل صدور مجوزها، امکان گزارش‌گیری و امتیازدهی مردم از عملکرد درگاه ملی مجوزهای کسب و کار، بارگذاری قسمت مجزا از نتایج رسیدگی به شکایت‌های مردمی، بهره‌مندی از تجربه کشورهای موفق با در نظر داشتن تفاوت زیرساخت کشور با دیگر کشورها، استمرار در مطالعه و همکاری با دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های مختلف، ارائه آمار شفاف و دقیق و پرهیز از به دام افتادن در دور باطل آماردهی غیرواقع‌بینانه، احصا و پایش قوانین و مقررات، تعریف ضمانت‌های اجرایی و ابزارهای عملیاتی برای برخورد با اعمال سلیقه دستگاه‌های متخلف، اتخاذ تدابیر مناسب برای رونق تولید ملی، جلب اعتماد عمومی و مشارکت مردم و... به اجرای سریع و دقیق طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار در کشور بینجامد.

واژگان کلیدی: پایش کسب و کار، صدور مجوز، امنیت ملی.

مقدمه

حوزه شده، اما با وجود تلاش حدود ۱۴ سال

قانون‌گذار برای تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، آن‌طور که باید این مهم محقق نشده است.

در این مطالعه، اهم اقدامات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار درباره تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار مورد بحث و بررسی

فضای مناسب کسب و کار نقش مهم و اثرگذاری در رونق تولید، ایجاد فرصت‌های شغلی مولد و تأمین امنیت ملی ایفا می‌کند. تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار به‌عنوان پیش‌نیاز و گامی مهم در بهبود فضای کسب و کار کشور شناخته می‌شود. اهمیت این موضوع سبب تصویب قوانین متعدد در این

۱. استادیار، گروه اقتصاد سیاسی، دانشکده معارف اسلامی و اقتصاد، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، ایران / عضو اندیشکده اقتصاد سیاسی امنیت و دفاع، دانشگاه امام صادق علیه‌السلام، تهران، ایران
msamieenasab@isu.ac.ir

شکل ۱- مهم ترین دلایل تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار

مأخذ: یافته های تحقیق.

با توجه به شکل شماره ۱، با کاهش زمان و هزینه صدور مجوزهای کسب و کار نه تنها بنگاه های اقتصادی توان توسعه فعالیت را خواهند داشت، بلکه با حذف امضاهای طلایی و جلوگیری از بروز فساد، امکان حضور و رقابت شرکت های دانش بنیان فراهم می شود. با تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، کارآفرینان داخلی و فعالان اقتصادی خارجی به حضور و سرمایه گذاری در داخل کشور ترغیب می شوند. برای همین، تسهیل مجوزدهی به فعالان اقتصادی را می توان پیش نیاز بهبود فضای کسب و کار دانست. در چنین شرایطی با ایجاد فرصت های شغلی مولد، زمینه تقویت تولید ملی فراهم می شود؛ به طوری که با کاهش پیامدهای منفی تحریم های خارجی، زمینه اقتدار روزافزون جمهوری اسلامی ایران در منطقه فراهم می آید.

قرار می گیرد. از این رو در بخش نخست به چرایی و ضرورت تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار و آخرین مصوبات دولت در این حوزه اشاره می شود. در بخش دوم، آخرین اقدامات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار در زمینه تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار رصد و بررسی می شود. در بخش سوم، ملاحظات امنیت اقتصادی و چالش های اجرای طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار بررسی می شود. در انتها، بعد از جمع بندی مطالب مطرح شده، پیشنهاداتی درباره تسهیل روند صدور مجوزهای کسب و کار ارائه می شود.

۱- بررسی چرایی و ضرورت تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار

موانع متعدد و زمان بر اداری صدور مجوزهای کسب و کار یکی از عوامل مؤثر تضعیف انگیزه فعالان اقتصادی و کارآفرینان برای کسب مجوز شناخته می شود؛ به طوری که این موضوع فضای نامناسب کسب و کار را برای سرمایه گذاران داخلی و خارجی ترسیم کرده است. موانع پیش روی صدور مجوزهای کسب و کار به خاطر پیامدهای منفی گسترده آن در حوزه های مختلف افزون بر تشدید فضای نامناسب کسب و کار، تهدیدکننده برقراری امنیت اقتصادی و حتی امنیت ملی کشور است. با توجه به اهمیت موضوع، در شکل شماره ۱، چرایی و ضرورت تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار نشان داده شده است.

وزیران در صورتی که تا سه ماه پس از لازم الاجرا شدن این قانون در درگاه ملی مجوزهای کشور ثبت شوند، به عنوان مجوزهای تأییدمحور که نیازمند بررسی و تأیید مراجع صدور مجوز است، معرفی شده و فعالیت در آنها نیازمند طی مراحل اخذ مجوز بر اساس ماده ۷ این قانون می باشد.

از چهار ماه پس از لازم الاجرا شدن این قانون، سایر مجوزهای کسب و کار به عنوان مجوزهای ثبت محور شناخته می شوند و اتمام مراحل ثبت نام در درگاه ملی مجوزهای کشور به منزله صدور مجوز است. متقاضیان این مجوزها باید در زمان ثبت نام در درگاه ملی مجوزها، فرم تعهد به اخذ استانداردهای اجباری و مراعات قوانین و شرایط حرفه ای مورد تأیید هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار را امضا نمایند. مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار موظف است حداکثر ظرف سه روز کاری پس از تکمیل ثبت نام در درگاه ملی مجوزهای کشور، مجوز به همراه شناسه یکتای صادره برای شخص حقیقی یا حقوقی متقاضی به شکل برخط را صادر کند و مراتب را به اطلاع نهادهای نظارتی، اتاق های ایران، تعاون و اصناف، اتحادیه های صنفی، تشکلهای ذی ربط و دستگاه های اجرایی مربوط از جمله سازمان امور مالیاتی کشور و سازمان تأمین اجتماعی برساند و مجوزهای صادره را به صورت عمومی منتشر کند.

با توجه به اصلاحات مکرر در قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار در حدود ۱۴ سال،

تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار به شکل های مختلف مورد توجه بوده است. اصلاح نظام مجوزدهی در ایران برای نخستین بار در سال ۱۳۸۶ در قانون سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی مورد توجه قرار گرفت. در این راستا، مجلس شورای اسلامی با اصلاح و تکمیل ماده ۷ قانون اجرای سیاست های کلی اصل ۴۴ قانون اساسی، هیئتی عالی را با عنوان «مقررات زدایی و تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار»، مأمور سامان دهی مجوزها و حذف مجوزهای اضافی و دست و پاگیر کرد. در ادامه این بخش به آخرین مصوبات در این حوزه اشاره می شود.

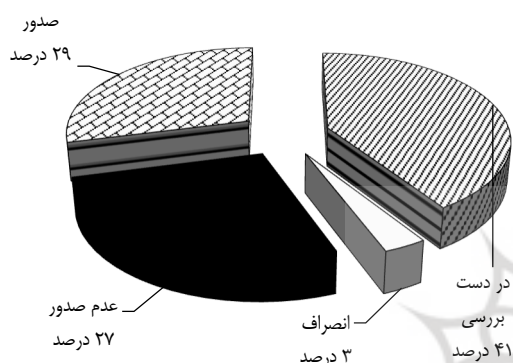
در اجرای اصل ۱۲۳ قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران، قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار^۱ که با عنوان «طرح تسهیل صدور برخی مجوزهای کسب و کار» به مجلس شورای اسلامی تقدیم شده بود، با تصویب در جلسه علنی مورخ ۱۴۰۰/۱۲/۲۴ و تأیید شورای محترم نگهبان، توسط رئیس جمهوری در تاریخ ۱۴۰۱/۰۲/۱۰ ابلاغ شد.

با توجه به ماده ۱ این قانون، «کلیه مجوزهای کسب و کار که سلامت، محیط زیست، بهداشت عمومی اجتماعی، نظم و انضباط پولی، مالی و ارزی، فرهنگ و امنیت ملی را به صورت مستقیم تهدید می کنند یا مستلزم بهره برداری از منابع طبیعی یا تغییر کاربری اراضی کشاورزی هستند، به تشخیص هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار و تأیید هیئت

۱. مجلس شورای اسلامی، اردیبهشت ۱۴۰۱، قانون «تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار»، شماره ۱۱/۷۷۸۹-۱۴۵.

از ۱۴۰۱/۰۱/۶ تا ۱۴۰۱/۰۸/۵، تعداد ۴۰۵۰۳۸ درخواست مجوز در درگاه ملی مجوز کسب و کار ثبت شده که از این تعداد، ۱۱۷۵۲۲ مجوز صادر شده است. در نمودار شماره ۱، سهم مجوزها به تفکیک وضعیت صدور مقایسه شده است.

نمودار ۱- سهم مجوزها به تفکیک وضعیت صدور

مأخذ: ۶۹مین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار.

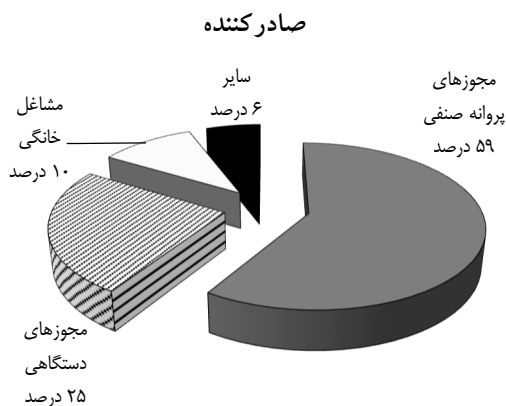
با توجه به نمودار شماره ۱، تنها ۲۹ درصد درخواست مجوز به مرحله صدور رسیده و ۴۱ درصد درخواستها نیز در دست بررسی است. در این بین، تعداد ۱۴۷۷۹۰ درخواست مجوز در بررسی با تأخیر مواجه بوده است که این میزان شامل ۳۷/۴ درصد از کل مجوزهاست. همچنین، درصد اتصال مجوزها به میزان ۶۰/۳ درصد گزارش شده است. نسبت صدور به درخواست مجوزهای کسب و کار از ابتدای سال تا ۱۴۰۱/۸/۵، حدود یک‌چهارم است. علت پایین بودن این سهم عدم بارگذاری کامل مدارک به دلیل آزمایش کردن سامانه توسط این مرکز، کنجکاوای برخی از افراد و... است. برای تحلیل دقیق‌تر از وضعیت صدور مجوزها، در نمودار شماره ۲، صدور مجوزها برحسب نهادهای صادرکننده مشخص شده است.

آن‌طور که باید توفیق مطلوبی در این زمینه حاصل نشده است. در بخش بعد تلاش می‌شود تا آخرین اقدامات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار در زمینه تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار کشور مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد.

۲- نگاهی به آخرین اقدامات مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار

با توجه به اصل ۴۴ و ماده ۷ که معطوف مردمی‌سازی است، باید شرایط شروع کسب و کارها و صدور مجوزها و نظارت بر آنها آسان باشد. در این باره دو مأموریت تعریف شده است. نخست اینکه، واحدهای تولیدی راحت متولد شوند (فرایند تسهیل اخذ مجوز) و دوم اینکه، رشد سریع و رسمی یابند (مقررات‌زدایی و رسمی شدن). در این راستا، باید صدور مجوزهای کسب و کار شفاف، سهل و الکترونیک باشد. به عبارت دیگر، صدور مجوزها اول باید صددرد غیرحضوری و بدون کاغذ باشد و دوم افراد خودشان استعلام‌ها را نگیرند. با توجه به اهمیت موضوع، مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار به تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار کشور مبادرت ورزید. با توجه به آخرین آمار و اطلاعات منتشرشده، طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار، ۶۴ درصد پیشرفت محتوایی، ۵۰ درصد پیشرفت فنی و به طور متوسط ۵۷ درصد پیشرفت داشته است. امید می‌رود این طرح تا پایان سال جاری (سال ۱۴۰۱) به اتمام رسد. با توجه به نتایج ۶۹مین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار،

نمودار ۲- صدور مجوزها برحسب نهادهای

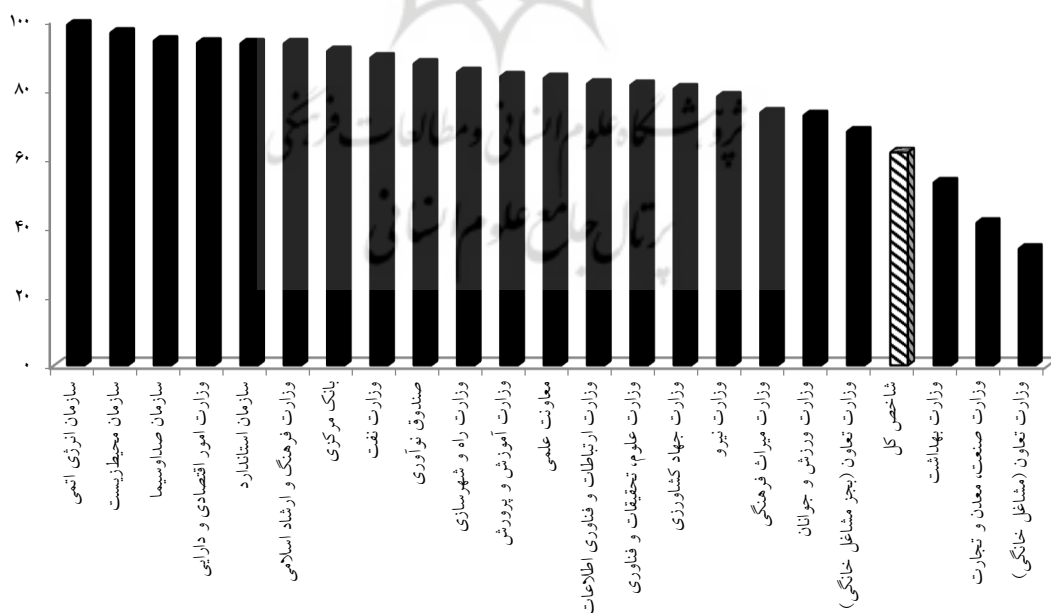

مأخذ: ۶۹مین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار.

به درگاه ملی مجوزهای کسب و کار، در قسمت بانک اطلاعات کسب و کار این سامانه، اطلاعاتی مانند اسامی، نشانی افراد، نظرات مردمی، نظام اعتبارسنجی، تجربه مشتری‌هایی که خرید کرده‌اند و... دیده می‌شود. در چنین شرایطی، این طیف از مشاغل رسمی می‌شوند و رشد می‌یابند. به عبارت دیگر، با توجه به سهم بالای اقتصاد غیررسمی در کشور، هدف مهم، رسمی کردن مشاغلی مانند دست‌فروشی است. با توجه به نمودار شماره ۲، ۲۵ درصد صدور مجوزها را دستگاه‌های مختلف انجام داده‌اند. در نمودار شماره ۳، وضعیت شاخص کل مجوزها به تفکیک دستگاه‌های مختلف از ۱۴۰۱/۰۱/۶ تا ۱۴۰۱/۰۸/۵ نشان داده شده است.

با توجه به نمودار شماره ۲، مشاغل خانگی ۱۰/۴ درصد از کل مجوزهای کشور را شامل می‌شوند. باید دقت کرد هدف اصلی و مهم، باز شدن درهای بازار است. با ورود مشاغل خانگی

نمودار ۳- شاخص کل مجوزها به تفکیک دستگاه‌های مختلف

مأخذ: ۶۹مین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب و کار.

است. متأسفانه مشاغل یا به صورت خانگی یا نیازمند سوله تعریف شده‌اند. این در حالی است که برخی از فعالیت‌ها نه خانگی است و نه امکان ایجاد سوله برای افراد وجود دارد. با توجه به نتایج ۱۶۹امین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب‌وکار، بخش خدمات با ۷۶ درصد بیشترین میزان شکایات را به خود اختصاص داده است. بعد از آن به ترتیب بخش صنعت و معدن و کشاورزی با سهمی معادل ۱۸ و ۶ درصد بیشترین شکایات‌ها را شامل شده‌اند. بررسی توزیع ۱۳۷۱ شکایت رسیده برحسب نوع و بخش مورد شکایت از خرداد تا نیمه مهر سال ۱۴۰۱، گویای این است که مشکلات فنی در درگاه تخصصی و عدم صدور در زمان مصوب به ترتیب با سهمی معادل ۶۶ و ۲۳ درصد، بیشترین میزان شکایت را به خود اختصاص داده‌اند. در ادامه، برای تحلیل دقیق‌تر وضعیت شکایات‌ها، در نمودار شماره ۴، توزیع شکایات‌ها بر اساس نوع نشان داده شده است.

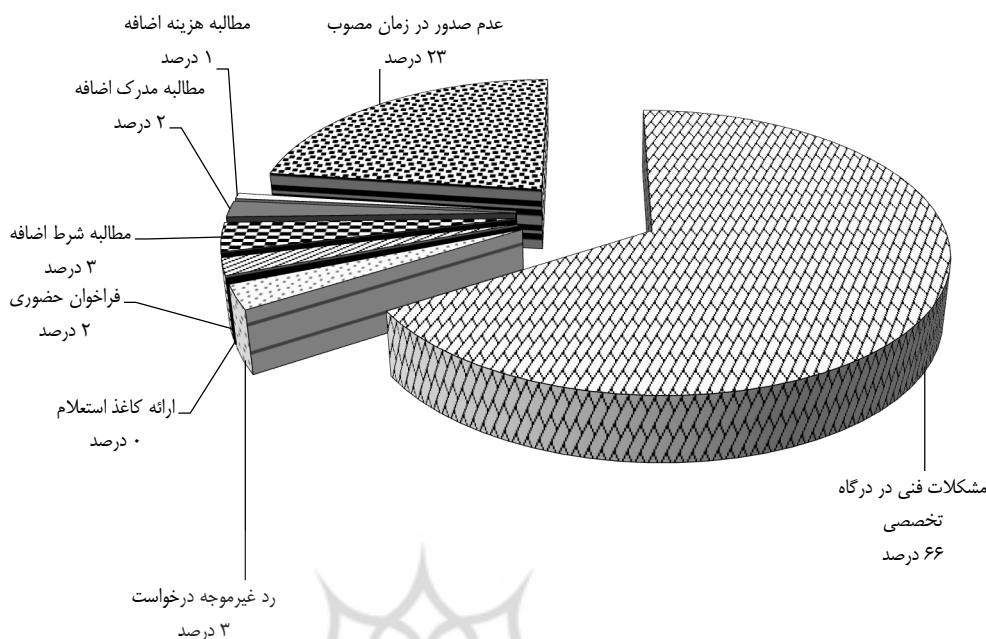
هدف اصلی از طرح تسهیل صدور مجوز کسب‌وکار این است که فعالان اقتصادی غیررسمی نفع خود را در رسمی شدن ببینند. به‌رغم اهمیت این موضوع، برای مثال، متأسفانه برای یک تالیپست موارد متعدد و غیرضروری مانند ۱۲ متر مکان، گواهی مهارت و... در نظر گرفته شده است.

با توجه به نتایج ۱۶۹امین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب‌وکار، وزارت تعاون (بخش مشاغل خانگی)، وزارت بهداشت و وزارت ارشاد در یک ماه اخیر هیچ صدور مجوزی نداشته‌اند. همچنین، دستگاه‌های جامانده یا قطع شامل وزارت کشور، سازمان برنامه و بودجه، سازمان اداری و استخدامی، وزارت دفاع، اجا، کانون وکلا، کانون جهانگردی و اتومبیل‌رانی، کانون کارشناسان رسمی، جامعه حسابداران رسمی، سازمان نظام روان‌شناسی، سازمان نظام پزشکی، اتاق ایران، شهرداری‌ها و فراجا عنوان شده‌اند.

همکاری دستگاه‌ها به سه شکل مختلف انجام می‌شود. نخست، اعلام مجوزها توسط برخی دستگاه‌ها انجام شده است (البته برخی دستگاه‌های مهم مانند سازمان برنامه و بودجه و وزارت کشور اعلام نکرده‌اند). دوم، اعلام مجوزها انجام شده است، اما متصل نشده‌اند و سوم، اعلام مجوز شده و متصل شده‌اند، اما درهای پشت باز است (مانند وزارت ارشاد و وزارت بهداشت).

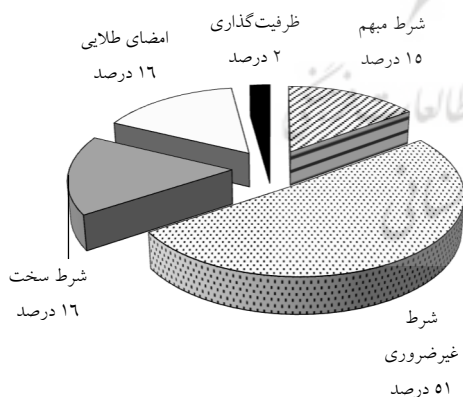
همان‌طور که اشاره شد، هدف اصلی از طرح تسهیل صدور مجوز کسب‌وکار این است که فعالان اقتصادی غیررسمی نفع خود را در رسمی شدن ببینند. به‌رغم اهمیت این موضوع، برای مثال، متأسفانه برای یک تالیپست موارد متعدد و غیرضروری مانند ۱۲ متر مکان، گواهی مهارت و... در نظر گرفته شده است. افزون‌براین، نمونه‌های سخت‌تری برای اخذ مجوزهای صنایع دستی و کارخانه‌ها وجود دارد و اخذ مجوزهایی مانند هتلداری نیز با رشوه میسر

نمودار ۴- توزیع شکایات ها بر اساس نوع

مأخذ: ۶۹مین جلسه هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار.

نمودار ۵- نتیجه دور سوم پاک سازی، کشف شروط ناهنجار در ۱۴ دستگاه اصلی صادرکننده مجوز

مأخذ: ۶۹مین جلسه هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار.

با توجه به نمودار شماره ۵، شرایط غیرضروری ۵۱ درصد از شروط ناهنجار دستگاه اصلی صادرکننده مجوز را به خود اختصاص داده است.

همان طور که اشاره شد، در مجموع، مشکلات فنی در درگاه تخصصی و عدم صدور در زمان مصوب سهمی معادل ۸۹ درصد از شکایات های اصل را به خود اختصاص داده اند. به عبارت دیگر، این دو موضوع به عنوان مانع جدی صدور مجوزهای کسب و کارها در کشور شناخته شده اند. با توجه به اهمیت موضوع، ۶۹مین جلسه هیئت مقررات زدایی و بهبود محیط کسب و کار، به بازنگری شروط مجوزهای ۱۴ دستگاه اصلی و حذف امضاهای طلایی و محدودیت ها اقدام ورزید. شرایط ناهنجار شامل شروط مبهم، دشوار، غیرضروری یا حاوی ظرفیت گذاری یا امضای طلایی است. در نمودار شماره ۵، نتیجه دور سوم پاک سازی، کشف شروط ناهنجار در ۱۴ دستگاه اصلی صادرکننده مجوز در پاییز سال ۱۴۰۱ نشان داده شده است.

باید دلیل رد صدور مجوز به شکل تفسیرناپذیر و الکترونیکی توسط دستگاه‌ها مشخص باشد. همچنین، در نظر گرفتن پول، شرط و مدرک اضافی برای صدور مجوز جرم تلقی شود.

با توجه به گزارش ۶۹امین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب‌وکار، از میان بیش از ۲۳۰۰ شرط دست‌وپاگیر شناسایی شده هیئت، تنها ۲ درصد دارای ریشه قانونی و مصوب مجلس هستند. همچنین، فقط ۶ درصد آن‌ها را دولت تصویب کرده است و در اصطلاح «مقرره» شمرده می‌شوند. ۵۸ درصد این شروط مغایر با قانون را خود دستگاه‌های دولتی با توجه به رویه داخلی این دستگاه‌ها به وجود آورده‌اند.

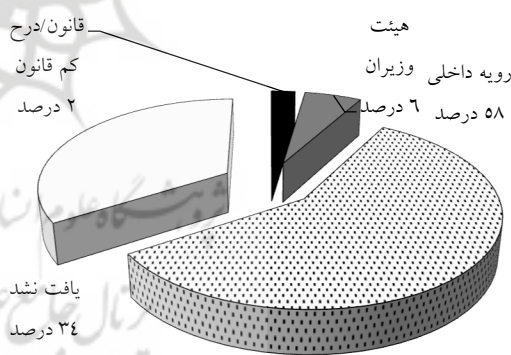
نکته مهم دیگر شایان اشاره اینکه، ۳۴ درصد شروط یادشده اساساً هیچ مبنایی نداشته‌اند. به عبارت دیگر، نه در مصوبات خود دستگاه، نه دولت و نه مجلس، هیچ رد پایی از آن‌ها نمی‌توان یافت. با توجه به اظهارات وزیر اقتصاد، بنا بر تصمیم هیئت مقررات‌زدایی، این موارد را باید خود دستگاه‌ها به سرعت حل و فصل کنند و کنار بگذارند و برای دیگر موارد هم، دبیرخانه هیئت مقررات‌زدایی پیشنهادهاتی برای اصلاح مقررات ارائه دهد.

۳- ملاحظات امنیت اقتصادی

با توجه به مطالب مطرح‌شده، طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار به طور متوسط ۵۷ درصد پیشرفت داشته است. این موضوع به تلاش مستمر مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار کشور اشاره

همچنین، سهم امضاهای طلایی از شروط ناهنجار، ۱۶ درصد گزارش شده است. با توجه به نتیجه دور سوم پاک‌سازی، از ۲۱۸۸۶ تعداد کل شروط، ۲۳۴۸ شروط ناهنجار از ۱۴ دستگاه اصلی صادرکننده مجوز گزارش شده است. به عبارت دیگر، شروط ناهنجار حدود ۱۱ درصد از تعداد کل شروط را دربرگرفته است. این موضوع مؤید وجود موانع پیش روی فعالان اقتصادی برای اخذ مجوز کسب‌وکار است. در نمودار شماره ۶، توزیع ۲۳۴۸ شرط ناهنجار در میان مجوزهای ۱۴ دستگاه اصلی به تفکیک قانون، مصوبه هیئت وزیران و مقررات داخلی دستگاه‌ها نشان داده شده است.

نمودار ۶- توزیع ۲۳۴۸ شرط ناهنجار در میان مجوزهای ۱۴ دستگاه اصلی

مأخذ: ۶۹امین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب‌وکار.

در وضعیت کنونی، برخی قوانین با بازگذاشتن دست افراد، زمینه اعمال نظر شخصی را فراهم می‌آورند. از سوی دیگر، به نظر می‌رسد همچنان بسیاری از تشخیص‌ها توسط کارشناسان و با امضاهای طلایی انجام می‌شود. این در حالی است که

و چالش‌های متعددی مواجه است. در شکل شماره ۲، مهم‌ترین چالش‌های اجرای قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار کشور نشان داده شده است.

دارد. به‌رغم تمام تلاش‌های انجام‌شده برای اجرای سریع و دقیق قانون «تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار»، به نظر می‌رسد اجرای این طرح با ابهامات

شکل ۲- مهم‌ترین چالش‌های اجرای قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

اجرای صحیح طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار به معنای تداوم تخلف برخی از دستگاه‌ها و احتمال بروز فساد در فرایند صدور مجوزهای کسب و کار است. عدم توفیق مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب و کار درباره تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار با ناامیدی دوچندان فعالان اقتصادی از رفع موانع تولید و بهبود محیط کسب و کار، تضعیف‌کننده چرخه تولید ملی است. از سوی دیگر، مکلف نکردن دستگاه‌های اجرایی در

با توجه به شکل شماره ۲، موارد متعدد ساختاری در دستگاه‌های مختلف مانند قوانین متعدد، دست‌وپاگیر و قدیمی، تعارض منافع و تلاش برای حفظ منافع ناشی از امضاهای طلایی و... مانع از تسریع روند اجرای قانون تسهیل صدور مجوزهای کسب و کار است. همچنین، موارد دیگر مانند عدم اطلاع‌رسانی دقیق و کاهش سطح اعتماد عمومی مردم، به کاهش همکاری و مشارکت آنان در اجرای صحیح این طرح دامن زده است. به تعویق افتادن

بررسی و ۳۶/۴ درصد درخواست مجوز در بررسی مواجهه با تأخیر است. از میان شروط دست‌وپاگیر شناسایی شده تنها ۲ درصد دارای ریشه قانونی و مصوب مجلس و فقط ۶ درصد آن‌ها را دولت تصویب کرده است. این در حالی است که ۵۸ درصد این شروط با توجه به رویه داخلی خود دستگاه‌های دولتی و مغایر با قانون تصویب شده‌اند و ۳۴ درصد شروط یادشده نیز اساساً هیچ مبنایی نداشته‌اند. درنهایت، امید می‌رود ارائه پیشنهادات زیر به تحقق هرچه بیشتر این مهم بینجامد.

– رصد و ارزیابی عملکرد سالانه و میزان پیشرفت واقعی طرح تسهیل صدور مجوزها: طرح تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار در مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار در کشور در حال انجام است. رصد و ارزیابی عملکرد سالانه و میزان پیشرفت واقعی طرح تسهیل صدور مجوزها در تحقق این مهم نقش بسزایی دارد. برای همین، تعریف شاخص‌های کمی در راستای ارزیابی دقیق روند اجرای طرح، فازبندی، زمان‌بندی اجرای قانون، ارائه گزارش‌های فصلی در این باره و... راهگشاست.

– امکان گزارش‌گیری و امتیازدهی مردم از عملکرد درگاه ملی مجوزهای کسب‌وکار: از آنجاکه در اجرای تمام سیاست‌ها از جمله طرح تسهیل صدور مجوزها، همکاری مردم نقش مؤثری در اجرای کارآمد این طرح دارد، گزارش‌گیری و امتیازدهی مردم از عملکرد درگاه ملی مجوزهای کسب‌وکار به تحقق این مهم می‌انجامد. در این راستا، نظرسنجی از طبقات مختلف جامعه در چگونگی روند اجرای طرح

اجرای سریع و دقیق این قانون به ضعف اقتدار مسئولان و دولتمردان کشور اشاره دارد که تهدیدکننده امنیت ملی کشور است.

موانع پیش روی صدور مجوزهای کسب‌وکار به‌خاطر پیامدهای منفی گسترده آن در حوزه‌های مختلف افزون‌بر تشدید فضای نامناسب کسب‌وکار، تهدیدکننده برقراری امنیت اقتصادی و حتی امنیت ملی کشور است.

نتیجه‌گیری و پیشنهاد راهکارها

با توجه به مطالب مطرح‌شده، برخلاف سیستم تأییدمحور بودن مجوزهای کسب‌وکار که در ابتدا نیازمند تأیید سازمان‌های ذی‌ربط (نظارت پیشینی) است، در قانون «تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار» مقرر شده است تا کسب‌وکارها و مجوزهای ثبت‌محور (اعلانی) در زمان کمتر با ثبت‌نام در درگاه ملی مجوزهای کشور صادر شوند و نظارت پسینی (نظارت مردمی، هوشمند، دائمی و شبانه‌روزی) داشته باشند. به دلیل پیامدهای مثبت قانون «تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار»، اجرای سریع و دقیق این قانون از ضرورتی دوچندان برخوردار است. با توجه به نتایج گزارش ۶۹امین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب‌وکار، از ابتدای سال تا ۱۴۰۱/۸/۵، تنها ۲۹ درصد درخواست مجوز در مرحله صدور، ۴۱ درصد درخواست‌ها در دست

کشورها، اطلاعات مفیدی درباره تکالیف مالیاتی و بیمه‌ای به افراد داده می‌شود؛ البته به دلیل فراهم نبودن زیرساخت‌های لازم در کشور، باید تفاوت زیرساخت کشورها را در بهره‌مندی از تجربه کشورهای موفق در نظر گرفت.

– **استمرار در مطالعه و همکاری با دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های مختلف:** با توجه به تعدد و پیچیدگی مراحل صدور مجوز در کشور، مطالعه مستمر و همکاری با دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های مختلف درباره این موضوع ضرورتی دوچندان دارد. تعامل با اندیشکده‌ها، دانشگاه‌ها و پژوهشکده‌های مختلف برای احصا و پایش قانون، تعریف و تعیین کارآمدترین روش‌های نظارت‌های پسینی و... در تحقق این مهم راهگشاست.

– **ارائه آمار شفاف و دقیق و پرهیز از به دام افتادن در دور باطل آماردهی غیرواقع‌بینانه:** ارائه آمار شفاف و دقیق از وضعیت صدور مجوزها، امید به حذف موانع تولید و بهبود محیط کسب و کار را در میان فعالان اقتصادی کشور تزریق می‌کند؛ البته گزارش‌دهی مستمر در این باره باید فارغ از اغراق‌گویی و به دام افتادن در دور باطل آماردهی غیرواقع‌بینانه انجام شود.

– **احصا و پایش قانون و مقررات:** همان‌طور که اشاره شد، قوانین دست‌وپاگیر در برخی دستگاه‌ها مانند وزارت‌های صمت، میراث فرهنگی، گردشگری و صنایع دستی و هتلداری انجام نشده‌اند. با توجه به قوانین دست‌وپاگیر و قدیمی بودن برخی از مقررات، احصا و پایش قوانین در این حوزه در برخی

تسهیل صدور مجوزها، اطلاع‌رسانی و آموزش همگانی به مردم برای افزایش مشارکت آنان و... از اهمیتی دوچندان برخوردار است.

– **بارگذاری قسمت مجزا از نتایج رسیدگی به شکایت‌های مردمی:** با توجه به احتمال کارشکنی و تخلف برخی دستگاه‌ها، بررسی دقیق شکایت‌های مردمی ضرورتی دوچندان دارد. در درگاه ملی مجوزهای کسب و کار قسمتی برای شکایت مردم در نظر گرفته شده است، اما اهتمام برای رسیدگی سریع به شکایت‌های مردمی و نیز بارگذاری قسمت مجزا از نتایج رسیدگی به شکایت‌های مردمی، سنجش میزان رضایتمندی و امتیازدهی مردم به چگونگی روند پیگیری شکایاتشان و... در تحقق این مهم راهگشاست.

با کاهش زمان و هزینه صدور مجوزهای کسب و کار نه تنها بنگاه‌های اقتصادی توان توسعه فعالیت را خواهند داشت، بلکه با حذف امضاهای طلایی و جلوگیری از بروز فساد، امکان حضور و رقابت شرکت‌های دانش‌بنیان فراهم می‌شود.

– **بهره‌مندی از تجربه کشورهای موفق با در نظر داشتن تفاوت زیرساخت کشور با دیگر کشورها:** بهره‌مندی از تجربه کشورهای موفق در حوزه نظارت پسینی در اجرای هرچه بهتر طرح تسهیل کسب و کار از ضرورتی دوچندان برخوردار است. در این

نوسان نرخ ارز (به‌عنوان یکی از مهم‌ترین متغیرهای اثرگذار در چرخه تولید)، چاره‌اندیشی و اتخاذ سیاست‌های مبنی بر رونق تولید مانند حذف یا تسهیل قانون مالیات (دست‌کم برای بنگاه‌های کوچک) و... از ضرورتی دوچندان برخوردار است.

منابع

- درگاه ملی مجوزهای کشور <https://g4b.ir>.
- مجلس شورای اسلامی، اردیبهشت ۱۴۰۱، قانون «تسهیل صدور مجوزهای کسب‌وکار»، شماره ۱۱-۱۴۵/۷۷۸۹.
- مرکز ملی مطالعات، پایش و بهبود محیط کسب‌وکار، آبان ۱۴۰۱، ۶۹/مین جلسه هیئت مقررات‌زدایی و بهبود محیط کسب‌وکار.

دستگاه‌ها از ضرورتی دوچندان برخوردار است. برای مثال، لازم است در مواردی مانند صنایع سبک یا سنگین پتروشیمی ابتدا قوانین احصا و تعداد آن مشخص شود و سپس با معیاری مبتنی بر قانون و چهارچوب نظری، پیشنهاد حذف قوانین دست‌وپاگیر داده شود.

- تعریف ضمانت‌های اجرایی و ابزارهای عملیاتی برای برخورد با اعمال سلیقه دستگاه‌های متخلف:

با توجه رفتارهای سلیقه‌ای برخی از وزارتخانه‌ها مانند وزارت بهداشت و درمان، دلایل تأیید یا رد صلاحیت صدور مجوز به افراد باید به‌صورت شفاف منتشر شود. تعریف ضمانت‌های اجرایی و ابزارهای عملیاتی برای برخورد با اعمال سلیقه دستگاه‌های متخلف، در نظر گرفتن نهاد کنترل کیفی و استاندارد و... در تحقق این مهم راهگشاست.

- اتخاذ تدابیر مناسب برای رونق تولید ملی و جلب اعتماد عمومی و مشارکت مردم: با توجه به نقش

مهم همراهی مردم برای شروع کسب‌وکار، اتخاذ تدابیر مناسب برای جلب اعتماد عمومی و مشارکت مردم اهمیتی دوچندان می‌یابد. این در حالی است که کند شدن سرعت اینترنت در سطح کشور، تداوم فعالیت مشاغل اینترنتی و خانگی را مورد مخاطره قرار داده است. با توجه به سهم بالای اقتصاد غیررسمی در کشور، اتخاذ سیاست‌های تشویقی برای رونق تولید ملی و تداوم فعالیت مشاغل اینترنتی و خانگی ضرورتی دوچندان دارد. برای همین، ممانعت از نوسان متغیرهای کلان اقتصادی، ایجاد ثبات بازار ارز، پرهیز از جهش نرخ ارز و درآمدزایی از طریق